

نہضت جنگل

از ظہور تا افول

مؤلف:

کورش اسدالہ پور

سرشناسه : اسدالله پور، کورش، ۱۳۵۰ -
عنوان و نام پدیدآور: نهضت جنگل از ظهور تا افول /مؤلف کورش
اسدالله پور.

مشخصات نشر: تهران: نظام الملک، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری : ۳۶۰ص: مصور، جدول، نمونه:؛
۱۴×۵/۲۱/س۵/م.

شابک: ۹-۸۴۵۵۴۷-۶۰۰-۹۷۸-۶۰۰
وضعیت فهرست نویسی : فیبا
موضوع: میرزا کوچک خان، یونس بن میرزا بزرگ، ۱۳۹۸-
۱۳۴۰ق.

موضوع: نهضت جنگل، گیلان، ایران، ۱۳۳۳-۱۳۴۰ق.
موضوع: Jangal movement, Gilan, Iran, ۱۹۱۴-
۱۹۲۱

موضوع: ایران -- تاریخ -- قاجاریان، ۱۱۹۳ - ۱۳۴۴ق.
-- جنبش‌ها و قیام‌ها

موضوع: Qajars -- History -- Iran, ۱۷۷۹ - ۱۹۲۵
Protest movements

رده بندی دنگره: DSR۱۴۷۱

رده بندی دهی: ۹۵۵/۰۷۵۲

شماره کتبات ملی: ۶۱۳۹۷۴۷

«کلیه حقوق برای مؤلف محفوظ است و هرگونه
کپی برداری به موجب قانون پیگ . قانونی دارد.»

نهضت جنگل از ظهور تا افول

مؤلف: کورش اسدالله پور

طراحی جلد: علی شکوری

ناشر: انتشارات نظام الملک

حروفچینی: هنر و اندیشه

ویرایش: مرضیه قنبری

نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۹

شمارگان : ۵۰۰ نسخه

صحافی و چاپ: قشقایی

شابک: ۹-۸۴۵۵۴۷-۶۰۰-۹۷۸-۶۰۰

قیمت: ۵۰,۰۰۰ریال

نشانی: تهران، خیابان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین،

کوچه مهر، پلاک ۱۶

تلفن: ۶۶۴۰۰۱۶۰

فهرست مطالب

پیشگفتار	۷
مقدمه	۹
سرآغاز نهضت جنگل، دوره نخست	۱۱
دومین دوره نهضت جنگل	۱۹
سومین دوره نهضت جنگل	۲۶
جبهه انگلیسی‌ها	۳۰
طرح نپ	۳۳
یک نکته در مورد روایات تاریخی	۳۶
چند سؤال	۱
حضور جنگلی‌ها در جنبش مشروطیت	۵۰
د. ا. ا. د. رئیس‌الوزرای ایران با دولت انگلیس (۱۹۱۹)	۵۲
سواد مراسله ضمیمه قرارداد	۵۴
نهضت جنگل	۵۵
شکست نهضت جنگل و علل آن	۵۷
نامه میرزا به سوران حکومت کودتا	۵۹
مرامنامه منتشره در اتحاد اسلام و نهضت جنگل	۶۱
نامه میرزا	۶۳
نقش روسیه و انگلیس در نهضت جنگل	۶۷
چند سؤال	۷۲
نویسندگان شوروی علیه جنگل	۷۳
شیخ محمد خیابانی	۷۸
مذاکرات با تهران	۸۰
انجمن اتحاد اسلام	۸۰
وابستگی‌های خویشاوندی در میان جنگلی‌ها	۸۵
روزنامه جنگل	۸۶
تأثیرگذاران غیرمجاهد	۸۷
آبوکف	۸۷
آقایف، کامران	۸۷
آل امشه	۸۸
افشار، رضا	۸۸
امیر عشایر	۸۸
امیر مکرّم	۸۹
امین‌الدوله	۸۹

میر مؤید سواد کوهی	۹۰
بحر العلوم رفیع	۹۰
جوادزاده	۹۰
ساعد الدوله (امیر اسعد)	۹۱
سالار فاتح	۹۱
سپهدار اعظم	۹۲
سپهدار رشتی	۹۲
سردار معتمد	۹۳
سردار مقتدر	۹۳
سردار محیی	۹۳
سرگوار ژونیکیزه	۹۵
سلطانزاده	۹۵
سید ضیاء الدین طباطبائی	۹۵
سید سلطان	۹۶
غفار اده	۹۷
قوام السلطنه احمد	۹۷
مدیوانی	۹۸
مستوفی السیف	۹۸
نصرت الدوله	۹۸
وثوق الدوله	۹۹
یفرم	۹۹
یقیکیان	۹۹
حیدرخان عمو اوغلی	۱۰۰
واقعه ملاسرا	۱۰۱
آخرین مرحله نهضت	۱۲۳
قاتل حیدرخان که بود؟	۱۲۷
بیانیه پایانی جنگل	۱۳۴
لاهوئی و شعر او	۱۳۸
جدول شماتیک جنگل	۱۴۳
یارگیری	۱۴۵
نطق آقا میرزا کوچک خان	۱۵۴
مجاهدین جنگل	۱۶۳
میرزا کوچک	۱۷۶
ماجراهای بعد از شهادت میرزا	۱۸۲
راستی کدامین از روایات مربوط به جنگل درست است؟	۱۸۴

کیلانقره	۱۸۹
حاج تقی قومنی	۱۸۹
علی شاه	۱۸۹
حسن خان آلیانی	۱۸۹
سید رضی	۱۹۰
سید عبدالوهاب صالح	۱۹۰
حاج محمدجعفر کنگاوری	۱۹۰
حاج سید علی خیرآبادی	۱۹۱
انشعابیون جنگل	۱۹۳
سیدجلال چمنی	۱۹۳
حاج احمد کسمایی	۱۹۷
دلایل کناره گیری کسمایی	۲۰۳
رئیس الوزراء	۲۰۵
رکن حشمت	۲۰۶
میرزا حسین خان کسمایی	۲۰۷
احسان الله خان	۲۲۰
اعلامه	۲۲۵
خالو قرین	۲۳۶
حسن خان رئیس	۲۴۱
کشف سلاح در جنگل	۲۴۳
غریبه ها در جنگل	۲۵۳
سلطان زاده	۲۵۵
حسابی (دهزاد)	۲۵۷
کربلایی ابراهیم	۲۵۷
تقی فداکار	۲۵۸
لادین اسفندیاری	۲۵۸
گریگور یقیکیان	۲۵۸
ابوالقاسم سجادی	۲۵۹
واسیلی کارگارتیلی	۲۵۹
گائوک	۲۶۰
فن پاشن	۲۶۱
و دیگران	۲۶۲
جنگ منجیل	۲۶۸
نمایندگان انگلیس در جنگل	۲۷۰
دعوت و شرح ورود میرزا به رشت (گام سوم)	۲۷۴

کودتا	۲۹۱
اعلامیه سید ضیاءالدین طباطبائی	۳۰۴
هوالحق	۳۱۰
پیوست شماره سه اعلان ۲۳ برج اسد ۱۳۰۰	۳۱۸
اعلان	۳۱۸
کمیته انقلاب ایران	۳۱۹
پیوست شماره هفده	۳۳۳
اعلان	۳۳۳
پیوست شماره هجده	۳۳۴
اعلان و اتمام حجت	۳۳۴
پیوست شماره بیست و شش	۳۳۶
نمونه ۲۱۰-۱۴ برج قوس ۱۳۳۰	۳۳۷
یاد گانوک	۳۳۸
عن بگر	۳۴۰
تفرقه دهر محمد بهرامی دبیر کل حزب توده	۳۴۳
چهارماید	۳۴۴

پیشگفتار

انگیزه نگارش این اثر، بیشتر از آنکه بازخوانی و مرور وقایع نهضت جنگل باشد، ادای وظیفه و تکلیف میهنی هر ایرانی وطن‌پرست است. از ظهور تا افول نهضت جنگل، اسناد و مدارک بی‌شماری منتشر شده است. به یقین هر وقایع‌نگار میهن‌پرستی، به بضاعت دانش و آگاهی تاریخی و ملی خود، گام ارزشمندی در جهت معرفی میرزا و جنبش آزادی‌خواه جنگل برداشته است. دریا که گرایش‌ها و نگرش‌های سیاسی بسیاری صاحبان قلم در خصوص وقایع تاریخی، سبب گردیده است حوادث و واقعات‌های موجود با استفاده ابزاری از اسناد و منابع مربوط، قربانی برداشت‌های شخصی و تعسبات زردی گردد. زندگی پرمزوراز میرزا پر از حوادث ناشناخته و تئوری‌های پدید آمده است اما یک واقعیت مسلم همیشگی پیش روی ماست و آن اینکه او هرگز تسلیم نشد و مان را به بیگانه فروخت و تسلیم ظلم حکومت هم نگشت و تا آخرین نفس پای ارشاد خدا ایستاد. توجه به شرایط بحرانی و چنددستگی آن دوره کشور و قدرت‌گیری رضایت‌منان، بی‌کرای و میهن‌دوستی میرزا کوچک‌خان را ستودنی و قابل احترام می‌کند. این مطلب جدایی از درستی یا نادرستی نهضت جنگل علیه دولت مرکزی است. او مرد میدان مبارزه با استبداد و ستم فئودالی، شاعر معاصر گیلان به جا و شنیدنی باشد: موزر دوست دانه که میرزا مرد میدان بو/ نه تو نه من که امی خانه سبز میدان بو.

«جنبش جنگل» در دوره و زمانی آغاز شد و ادامه یافت که ایران یکی از حساس‌ترین مقاطع تاریخ معاصر خویش را طی می‌کرد. میرزا یوسف معروف به «میرزا کوچک‌خان» در سال ۱۲۹۴ حرکت انقلابی و ضداستعماری بیگانه را آغاز کرد و سرانجام در آذرماه ۱۳۰۰ در این راه جان سپرد. حرکتی که در تاریخ معاصر با عنوان «جنبش جنگل» از آن یاد می‌شود قریب هفت سال استمرار داشت. در طول این دوره ابعاد تحولات بسیاری را پشت سر گذاشت و در اثنای آن، با شکست این جنبش و دیگر حرکت‌های مذهبی و استقلال‌طلبانه، زمینه‌هایی برای تحقق برنامه‌های انگلیس در ایران فراهم آمد.

میرزا در واقعه مشروطیت به انقلابیون جبهه شمال پیوست و در فتح قزوین نیز شرکت داشت. روس‌ها مدتی او را از رشت تبعید کردند. در سال ۱۲۹۳ش میرزا که تازه از تبعید آزاد شده و به رشت آمده بود ظلم و ستم نیروهای روس بر مردم گیلان را تاب نیاورد و تصمیم گرفت با کمک دوستان مشروطه‌خواه خود دوباره دست به قیام بزند. اما این بار علاوه بر مطالبه آرمان‌های آزادی‌خواهانه مشروطه که آن را برپادرفته می‌دید، به دنبال نجات ایران و به ویژه آزادی گیلان از اشغال آشکار نیروهای نظامی

بود. افکار و منش میرزا توانست در دل قشرها و طبقات گوناگون مردم گیلان نفوذ کند. افرادی نظیر دکتر حشمت و میرزا حسین کسمایی که از چهره‌های تحصیل کرده و فرهیخته گیلان بودند، یا حسن آلیانی و شیخ علی شیشه‌بر که از طبقات معمولی جامعه بودند در میان طرف‌داران میرزا دیده می‌شوند؛ به جز اینها، میرزا توانست از حمایت چند تن از بازرگانان و کسبه معتبر از جمله حاج احمد کسمایی نیز برخوردار شود. تاریخ‌نگاران عمدتاً قیام جنگل را به دو دوره مجزا تقسیم می‌کنند، که دوره نخست در ابتدا به-مدت دو سال و به مرکزیت فرماندهی کسما، و سپس نزدیک چهار سال به مرکزیت رشت و به-صورت یک حکومت جمهوری مستقل در کل ایالت گیلان بوده است. دوره دوم مصادف با نزدیکی طرف‌داران بلشویک‌ها به میرزا کوچک می‌باشد. بی‌شک وقایع و روایات مورد استناد این کتاب، تنها بخش کوچکی از واقعیت‌های سرگذشت میرزا و خیزش جنگل محسوب می‌شود و پرداختن به کلیات و پیچیدگی‌های تاریخی این دوره تاریخی مجال بی‌ش از این می‌طلبد.

کوروش اسداله‌پور